

WYKORZYSTANIE ŚRODKÓW POMOCOWYCH UE DO MODERNIZACJI GOSPODARSTW ROLNYCH

Stanisław Kowalski

Katedra Inżynierii Rolniczej i Informatyki, Uniwersytet Rolniczy w Krakowie

Streszczenie. Określono wysokość i strukturę wykorzystania funduszy unijnych do modernizacji gospodarstw rolnych. Analizowano przedakcesyjny fundusz SAPARD oraz poakcesyjne fundusze inwestycyjne, rolnośrodowiskowe oraz dopłaty produkcyjne. Badania przeprowadzono w 60 gospodarstwach Małopolski, które korzystały z dotacji. Stwierdzono, że w badanych gospodarstwach środki pomocowe przeznaczone na modernizację pochodziły głównie z funduszu inwestycyjnego oraz przedakcesyjnego programu SAPARD. Środki wykorzystano głównie na zakup ciągników i maszyn rolniczych. Nastąpił wzrost wartości odtworzeniowej parku maszynowego średnio o około 25%. Najwyższą wartość dopłat w przeliczeniu na 1 ha UR otrzymały gospodarstwa z grupy obszarowej 5-10 ha oraz gospodarstwa ukierunkowane na produkcję trzody chlewnej, zaś najniższą z grupy powyżej 20 ha oraz ukierunkowane na produkcję bydła.

Słowa kluczowe: fundusze europejskie dla rolnictwa, wartość odtworzeniowa, grupy obszarowe, kierunek produkcji

Wprowadzenie

Polskie gospodarstwa rolne oraz obszary wiejskie otrzymały ponad połowę wszystkich środków pomocowych UE przeznaczonych dla Polski w ramach programów przedakcesyjnych oraz poakcesyjnych. Zakładano kompleksową poprawę polskiego rolnictwa i obszarów wiejskich poprzez jego unowocześnienie i wzrost konkurencyjności. Pierwszym programem był przedakcesyjny program Sapard, którego wdrażanie rozpoczęto w roku 2002, a realizację wniosków zakończono w 2006 r. Ogółem w ramach tego programu wypłacono blisko 5,5 mld PLN z czego: na działanie 1 (poprawa przetwórstwa i marketing produktów rolnych) ponad 1,5 mld PLN, działanie 2 (inwestycje w gospodarstwach rolnych) 0,589 mld PLN, działanie 3 (rozwój i poprawa infrastruktury obszarów wiejskich) ponad 2 mld PLN, działanie 4 (różnicowanie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich) 0,34 mld PLN. Pozostała część to szkolenia i pomoc techniczna [ARiMR 2007].

W ramach programów poakcesyjnych w pierwszym okresie programowania 2004-2006 wsparcie finansowe UE objęło dopłaty bezpośrednie, interwencje na rynku w celu podtrzymania cen oraz programy rozwoju obszarów wiejskich.

Wpływ tych środków na wzrost rentowności i konkurencyjności gospodarstw stanowić będzie zapewne przedmiot wielu badań. Obecnie nieliczne opracowania wskazują, że gospodarstwa rolne po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej poprawiły swoją konkurencyjność [Szczepaniak 2005], rentowność [Kowalski 2005] oraz wyposażenie techniczne

[Małaga-Toboła 2006]. Wskazują one, że system dopłat podnosi rentowność gospodarstw o 3-5%.

Cel, zakres, przedmiot i metodyka pracy

Celem pracy było określenie poziomu i struktury wykorzystania funduszy UE w wybranych gospodarstwach Małopolski i ich wpływ na wzrost wartości odtworzeniowej parku maszynowego.

Badania przeprowadzono w 2006 roku w 60 gospodarstwach Małopolski. Dobór obiektów do badań był celowy, a warunkiem uczestnictwa w badaniu było korzystanie przez gospodarstwo z programów pomocowych przy jego modernizacji. Gospodarstwa zróżnicowane były pod względem wielkości oraz struktury produkcji. Podzielono je na trzy grupy obszarowe: 5-10ha, 10-20 ha i powyżej 20 ha oraz na trzy kierunki produkcji: bydło, trzoda chlewna i produkcja roślinna. Badania przeprowadzono metodą wywiadu kierowanego. W ich wyniku uzyskano dane za lata 2003-2005.

Wyniki badań

W tabeli 1 przedstawiono wartość odtworzeniową brutto parku maszynowego z podziałem na grupy obszarowe i kierunki produkcji, oraz wyodrębniono wartość sfinansowaną ze środków unijnych. Z tabeli wynika, że wartość odtworzeniowa w przeliczeniu na 1 ha UR w grupie obszarowej 5-10 ha wynosi 34 tys. zł·ha⁻¹, w grupie 10-20 ha 20 tys zł·ha⁻¹, zaś w grupie powyżej 20 ha ponad 38 tys. zł·ha⁻¹. Udział środków pomocowych w wartości odtworzeniowej jest najwyższy w I grupie obszarowej i wynosi 12 tys. zł·ha⁻¹, zaś najniższy w III grupie obszarowej (5 tys. zł·ha⁻¹). W odniesieniu do kierunków produkcji najwyższą wartość odtworzeniową 42 tys. zł·ha⁻¹ posiadały gospodarstwa specjalizujące się w produkcji roślinnej, następnie w produkcji trzody 30 tys., natomiast w produkcji bydła 20 tys. zł·ha⁻¹ UR.

Tabela 1. Wartość odtworzeniowa parku maszynowego w badanych gospodarstwach
Table 1. Machine stock replacement value in the examined farms

Grupy Gospodarstw		Wyszczególnienie	Wartość odtworzeniowa [tys. zł·ha ⁻¹ UR]	
			ogółem	w tym dotacje
Grupy obszarowe	5-10 ha	34	12,0	
	10-20 ha	20	7,0	
	Pow.20 ha	38	5,0	
Kierunki produkcji	Bydło	20	6,5	
	Trzoda	30	8,4	
	Rośliny	42	9,1	

Źródło: opracowanie własne

Wykorzystanie środków pomocowych...

Udział środków pomocowych w wartości odtworzeniowej jest najwyższy w gospodarstwach specjalizujących się w produkcji roślinnej i produkcji trzody i wynosi 9,1 oraz 8,4 tys. zł·ha⁻¹ UR, co daje odpowiednio 21 i 28%, natomiast w gospodarstwach nastawionych na produkcję bydła jest najniższy i wynosi 6,5 tys. zł·ha⁻¹.

W tabeli 2 przedstawiono ogólną wartość i strukturę dotacji, jakie otrzymały badane gospodarstwa w ramach programów przed i poakcesyjnych w przeliczeniu na gospodarstwo i na 1 ha UR.

Tabela 2. Wielkość i rodzaje pomocy otrzymanych z funduszy UE w badanych gospodarstwach
Table 2. Amount and types of aid received by the examined farms from the EU funds

Rodzaj pomocy		Wartość dotacji ogółem		W tym [%]				
		zł/gospodarstwo	zł·ha ⁻¹	Obszarowa	SAPARD	Inwestycyjna (po akcesji)	Roľno- -środkowiskowa	Produkcyjna
Grupy Gospodarstw								
Grupy obszarowe	5-10 ha	10 9639	14 600	3,6	38,8	47,0	2,6	8,0
	10-20 ha	12 9036	10 000	5,3	38,7	37,9	3,3	14,8
	pow.20 ha	19 2463	7 337	7,2	26,0	43,1	4,4	19,3
Kierunki produkcji	Bydło	12 1554	6 307	8,5	39,0	42,0	1,5	9,0
	Trzoda	15 1576	13 606	3,9	28,3	38,9	4,5	24,4
	Rośliny	15 6070	12 416	4,3	28,8	44,7	4,4	17,9

Źródło: opracowanie własne

Stwierdzono, że najwyższy poziom wsparcia ponad 192 tys. zł otrzymały gospodarstwa o powierzchni powyżej 20 ha, a najniższy 109 tys. zł, gospodarstwa z grupy obszarowej 5-10 ha. W przeliczeniu na 1 ha UR relacje są odwrotne i wynoszą odpowiednio 7 337 zł·ha⁻¹ 14 600 zł·ha⁻¹.

W odniesieniu do kierunków produkcji wsparcie w przeliczeniu na 1 ha UR było najwyższe dla gospodarstw specjalizujących się w produkcji trzody chlewnej a najniższe dla gospodarstw specjalizujących się w chowie bydła. Wyniosło ono odpowiednio 12 416 zł·ha⁻¹ i 6 307 zł·ha⁻¹.

Największy udział w ogólnej wartości otrzymanych dotacji stanowią poakcesyjne dopłaty inwestycyjne, które wynoszą średnio 40%. Z tej grupy środków pomocowych w największym stopniu skorzystały gospodarstwa o pow. 5-10 ha oraz ukierunkowane na produkcję bydła natomiast w najmniejszym gospodarstwa o pow. 10-20 ha oraz nastawione na chów trzody chlewnej.

Z przedakcesyjnego programu SAPARD skorzystały wszystkie badane gospodarstwa. Z uwagi na ograniczony górny limit wsparcia, poziom dotacji w ramach tego programu w przeliczeniu na gospodarstwo był podobny i wynosił blisko 50 tys. zł. Największymi beneficjentami tego programu były gospodarstwa z pierwszej i drugiej grupy obszarowej oraz specjalizujące się w produkcji bydła, gdzie udział tej dotacji w ogólnym dofinansowaniu był najwyższy i wyniósł blisko 40%.

Dopłaty rolnośrodowiskowe stanowiły niski odsetek w stosunku do ogółu uzyskanych dopłat w gospodarstwach. Udział tych dotacji kształtował się na poziomie kilku procent i wynosił od 1,45% w gospodarstwach specjalizujących się w produkcji bydła, do 4,58% w gospodarstwach nastawionych na produkcję trzody chlewnej. Ze wzrostem powierzchni gospodarstw rósł również udział dopłat produkcyjnych z blisko 8% do ponad 19%. Ta forma dotacji cieszyła się dużym zainteresowaniem wśród producentów trzody (24,40% ogółu dopłat).

Reasumując, należy stwierdzić, że przedakcesyjny program SAPARD oraz poakcesyjne programy inwestycyjne stanowiły w badanych gospodarstwach 70-90% uzyskanych dotacji. Podkreślić należy także, że poczynione inwestycje były finansowane jedynie w połowie.

Inna sytuacja występowała w dotacjach obszarowych, rolnośrodowiskowych oraz produkcyjnych. Dotacje te były przyznawane w zależności od wielkości gospodarstwa jak również od rodzaju prowadzonej produkcji i nie wymagały własnego wkładu finansowego.

Atrakcyjność wszystkich funduszy wynikała głównie z prostych procedur ich pozyskania, co znacznie zachęciło rolników do korzystania.

W tabeli 3 przedstawiono cel oraz sposób wykorzystania funduszy unijnych w badanych gospodarstwach. W przypadku programu SAPARD oraz poakcesyjnych dopłat inwestycyjnych uzyskane dotacje najchętniej wykorzystywano na zakup ciągników oraz maszyn do produkcji roślinnej i zwierzęcej. W ramach SAPARD-u rolnicy przeznaczyli 72% środków na zakup ciągników, natomiast pozostałe 28% na zakup maszyn rolniczych. Ponad 82% dopłat uzyskanych z programu inwestycyjnego rolnicy przeznaczyli również na zakup maszyn i ciągników natomiast pozostałe 18% wykorzystano na modernizację budynków gospodarczych.

Dotacje rolnośrodowiskowe w 88% wykorzystano zgodnie z nadrzędnym przeznaczeniem jakim była uprawa poplonów, pozostałe 12% to finansowanie budowy płyt obornikowych oraz zbiorników na odchody zwierzęce.

Tabela 3. Wielkość i struktura wykorzystania dotacji w badanych gospodarstwach
Table 3. Amount and structure of the subsidy use in the examined farms

Rodzaj dotacji	Średnia wartość dotacji [zł·ha ⁻¹]	Przeznaczenie dotacji [%]	
SAPARD (przedakcesyjna)	3 630	zakup ciągników rolniczych	72%
		zakup maszyn do produkcji roślinnej	19%
		zakup maszyn do produkcji zwierzęcej	9%
Inwestycyjna	4 620	zakup ciągników rolniczych	52%
		zakup maszyn rolniczych	30%
		modernizacja budynków gospodarczych	18%
Rolno- środowiskowa	550	budowa płyt obornikowych i zbiorników na odchody zwierzęce	12%
		dopłaty do poplonów	88%
Dopłaty produkcyjne	1 490	dopłata do surowca tytoniowego	61%
		dopłata do buraków cukrowych	39%

Źródło: badania własne

Cechą charakterystyczną badanego rejonu jest znaczny udział tytoniu w strukturze zasiewów, stąd na dopłaty do tego surowca przeznaczono 61% ze środków produkcyjnych. Natomiast pozostałe 39% środków pochodzących z tego funduszu było przeznaczone na dotację do uprawy buraków cukrowych.

Wnioski

1. W badanych gospodarstwach środki pomocowe przeznaczone na modernizację pochodziły w 80% z funduszu inwestycyjnego oraz przedakcesyjnego programu SAPARD.
2. Udział środków pomocowych w wartości odtworzeniowej parku maszynowego badanych gospodarstw wyniósł średnio około 25%.
3. Najwyższą wartość dopłat w przeliczeniu na 1 ha UR otrzymały gospodarstwa z grupy obszarowej 5-10 ha, a najniższą z grupy powyżej 20 ha.

Bibliografia

- Kowalski S.** 2005. Poziom kosztów i efektywność mechanizacji wybranych gospodarstwach Polski i Niemiec. Inżynieria Rolnicza. Nr 6. s. 369-375.
- Malaga-Toboła U.** 2006. Kierunek i uproszczenie produkcji a efektywność postępu naukowo-technicznego w modernizowanych gospodarstwach chłopskich. Praca doktorska. Kraków.
- Rowiński J.** 2005. Sapard – programowanie i realizacja. Wyd. IERiGŻ. Warszawa. ISBN 83-89666-27-8.
- Szczepaniak I.** 2005. Ocena konkurencyjności polskich producentów żywności. Wyd. IERiGŻ Warszawa. ISBN 83-89666-28-6 s.32-33.
- System Informacji Zarządczej ARiMR [online]. Warszawa 2007. [Dostęp: 17-09-2007]. Dostępny w internecie: www.arimr.gov.pl.

USING THE EU AID RESOURCES FOR FARM MODERNISATION

Abstract. The paper specifies the amount and structure of using the EU funds for modernization of farms. The pre-accession SAPARD fund and post-accession investment funds, agricultural and environment funds, and production subsidies have been analysed. The research was carried out in 60 farms in Małopolskie Voivodeship, which obtained the subsidy. The researchers found that in the examined farms the aid for modernisation was derived mostly from the investment fund and the pre-accession SAPARD programme. Most of the resources were used to purchase farm tractors and machines. An increase in machine stock replacement value was observed, on average reaching ca. 25%. Farms ranked in the 5-10 ha land area group and farms with production focused on pig farming received highest subsidy amount per 1 ha of farmland, whereas this amount was lowest for the group of farms sized over 20 ha and for farms engaged in cattle production.

Key words: European funds for agriculture, replacement value, land area groups, production trend

Adres korespondencyjny:

Stanisław Kowalski; e-mail: skowalski@ar.krakow.pl

Katedra Inżynierii Rolniczej i Informatyki

Uniwersytet Rolniczy w Krakowie

ul. Balicka 116B

30-149 Kraków